

Plenum

Onsdag 12.10.2022 kl. 14.00—20.12

2. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om karens i anslutning till uppdraget som medlem av statsrådet och lag om ändring av 1 § i lagen om verkställighet av böter

Regeringens proposition RP 192/2022 rd

Remissdebatt

Förste vice talman Antti Rinne: Ärende 2 på dagordningen presenteras för remissdebatt. Talmanskonferensen föreslår att ärendet remitteras till grundlagsutskottet.

För remissdebatten reserveras i detta skede högst 30 minuter. Vid behandlingen av ärendet följer riksdagen det för ärenden med tidtabell överenskomna förfarandet. — Jag öppnar debatten. Presentationsanförande, statsminister Marin, varsågod.

Debatt

14.00 Pääministeri Sanna Marin (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Euroopan neuvoston korruption vastainen toimielin Greco on suositellut, että Suomi laatii ministerien ministerikauden jälkeistä toimintaa koskevat menettelytavat. Valtioneuvoston oikeuskansleri, valtion virkamieseettinen neuvottelukunta ja perustuslakivaliokunta ovat myös nostaneet esille lailla säätämisen tällaisista menettelytavoista.

Valtioneuvosto on antanut esityksen, jossa ehdotetaan säädettäväksi laki valtioneuvoston jäsenten tehtävään liittyvästä karensista. Uuden lain nojalla voitaisiin rajoittaa enintään 12 kuukauden määräajaksi valtioneuvoston jäsenen, pääministerin ja ministerin oikeutta siirtyä toimikautensa päätyttyä muihin tehtäviin. Lakia sovellettaisiin myös valtioneuvoston jäsenyydestä vapautettuun 12 kuukautta eron myöntämisestä. Lain on tarkoitus tulla voimaan 1.6.2023.

Ehdotuksen mukaan lain piirissä olevien tulisi ilmoittaa karenssilautakunnalle aikomuksistaan siirtyä uuteen tehtävään. Ilmoitusvelvollisuus koskisi laajasti yksityiselle sektorille siirtymistä. Ilmoitusta ei olisi tarpeen tehdä siirryttäessä julkisen hallinnon tehtävään tai julkiseen luottamustehtävään. Toiminnassaan riippumaton ja itsenäinen karenssilautakunta voisi tapauskohtaisen harkinnan perusteella määrätä karenssin. Karenssin määrittäminen edellyttäisi, että ministerin asemassa olisi saatu julkisuutta rajoittavien säännösten suojamaa tietoa, jota voitaisiin uudessa tehtävässä hyödyntää. Karenssi voitaisiin myös määrätä tilanteessa, jossa uuteen tehtävään siirtymisen voitaisiin muusta erityisestä syystä katsoa johtavan ilmeiseen eturistiriitaan ministerinä toimimiseen nähden. Kummassakin tapauksessa karenssin määrittämisen edellytyksenä olisi myös se, että uuteen tehtävään siirtymisen voitaisiin katsoa vaarantavan yleistä etua ja luottamusta hallitusvallan käyttöön. Karenssi lykkäisi uudessa tehtävässä aloittamisen ajankohtaa — ehdotetulla sääntelyllä ei siten ole tarkoitus estää ministereiden siirtymistä yksityisen sektorin tehtäviin. Ehdotettu ka-

Punkt i protokollet PR 108/2022 rd

renssin enimmäispituus vastaisi valtion ylimpien virkamiesten nykyisen lainsäädännön mukaista karenssin enimmäisaikaa. Sääntelyn odotetaan olevan ennemminkin ennalta ehkäisevää siten, ettei karenssien määrittämiselle olisi laajamittaista ja säännönmukaista tarvetta.

Arvoisa puhemies! Muista Pohjoismaista Ruotsissa ja Norjassa on voimassa ehdotetun lain kaltainen ministereiden karenssisääntely. Myös useissa muissa Euroopan maissa ja Euroopan unionin korkeimmissa poliittisissa tehtävissä säännellään karenssista. Uuden lain tavoitteena onkin vastaavalla tavalla suojata yleistä etua ja luottamusta hallitusvallan käyttöön.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä. — Edustaja Räsänen, olkaa hyvä.

14.03 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Tämä lainsäädäntö osuu ajankohtaiseen saumaan, kun parhaillaan on käyty julkista keskustelua muun muassa entisten pääministerien myöhemmistä tehtävistä yksityisellä sektorilla — vaikkakin selkeästi nyt ehdotettua karenssiaikaa myöhemmin — esimerkiksi venäläis-saksalaisessa Nord Streamissä tai sitten venäläisessä pankissa Sberbankissa. Mutta luottamus ylimpien valtioelinten toimintaan ja julkiseen hallintoon on keskeistä demokraattisessa yhteiskunnassa, ja aivan keskeisessä asemassa ovat ministerit, joilla valtioneuvoston jäsenenä on pääsy sellaisiin tietoihin ja verkostoihin, joita voitaisiin käyttää ministeriajan jälkeisissä tehtävissä merkittävällä tavalla ja kilpailutuja saaden, mistä voisi joskus koitua jopa vahinkoa kilpaileville yrityksille tai yhteisöille. Erityisen merkittävää ministerien karenssilainsäädäntö olisikin yleisen luottamuksen kannalta. Kansalaisen tulee voida luottaa siihen, että hallitusvaltaa käytetään vastuullisesti, isänmaallisesti, läpinäkyvästi, niin ettei synny epäilyjä korruptiosta tai epäeettisestä vaikuttamisesta.

Valtioneuvosto antoi 2014 syyskuussa ehdotuksen toimenpiteiksi ministerien siirtyessä toisiin tehtäviin, ja silloin annettiin suositus, että hallituksen järjestäytyessä sen jäsenet sitoutuvat ilmoittamaan aikomuksestaan mahdollisesti siirtyä toisiin tehtäviin. Samalla esitettiin, että ministerien sitoutumisesta saatujen kokemusten perusteella tehdään arvio, tulisiko asiasta säätää laki. No, en löytänyt tästä esityksestä ihan yksityiskohtaista arviota näistä saaduista, kerätyistä kokemuksista, mutta yleisesti täällä kerrotaan, että sekä Sipilän että Marinin hallitukset antoivat suosituksen mukaiset sitoumukset tultuaan nimitetyiksi ministerin tehtäviin. Näiden puitteissa ei ole tehty yhtään ainoaa ilmoitusta virkamieseettiselle neuvottelukunnalle, mutta julkisuudessaahan käsiteltiin sittemmin ministeri Bernerin siirtymistä hallituskauden päättyessä SEB-pankin hallitukseen. Tapaukset, joissa ministeri siirtyy kesken virkakautensa tai heti sen jälkeen yksityisen sektorin palvelukseen, ovat siis Suomessa harvinaisia huolimatta siitä, että yksittäinenkin tapaus saa huomattavaa julkisuutta. Ministerien esikunnan jäsenten siirtymistä elinkeinoelämän palvelukseen karenssisopimuksen jälkeen lienee tapahtunut huomattavasti enemmän.

Kahdentoista kuukauden karenssiajalta ehdotetaan nyt siis maksettavaksi ministeripalkan suuruinen palkkio. Tällä hetkellä ministerillä palkkio on 10 441 euroa kuukaudessa, pääministerillä 13 390 euroa kuukaudessa. Sen lisäksi ehdotetaan vielä kaksi kuukautta kestävältä asian käsittelyn ajalta palkkion maksua. On selvää, että karenssiajan korvausten vaikutukset julkiseen talouteen ovat pienet, minimaaliset, mutta periaatteellisesti ja yleisen luottamuksen kannalta tästäkin on merkittävää keskustella, ja toivon, että valiokunta

Punkt i protokollet PR 108/2022 rd

huolellisesti harkitsee, ovatko täydet palkkiot koko karenssiajalta tarpeen. Nimittäin harvassa OECD-maassa maksetaan täysi palkkio koko karenssiajalta. Esimerkiksi Ranskassa karenssi voi olla jopa kolme vuotta mutta palkkaa saa vain kolmelta kuukaudelta. Yksityisen puolen kilpailukieltosopimuksissa korvaus on 40—60 prosenttia palkasta. Lain tavoite ei toteudu, jos laki johtaa ikään kuin valtion maksamiin sapattivuosiin. Tulisi myös selvittää, voitaisiinko karenssiajan kulut siirtää uudelle työnantajalle, voisiko uusi työnantaja ottaa siitä vastuuta.

Karenssin alaisiin uusiin tehtäviin luetaan myös esimerkiksi hallituksen, hallintoneuvoston, johtoryhmän tai vastaavan toimielimen jäsenyys valtion liikelaitoksessa tai yksityisoikeudellisessa yhtiössä, säätiössä, yhdistyksessä tai muussa yksityisoikeudellisessa oikeushenkilössä. Näissä elimissä maksetut korvaukset saattavat olla huomattavasti pienempiä kuin nämä ministeripalkat, ja kysynkin pääministeriltä: voisiko käydä niin, että esimerkiksi valinta hallintoneuvoston jäseneksi ministeriajan jälkeen johtaisi siihen, että entinen ministeri voisi kuitata 12 kuukauden palkkiot saatuaan karenssin tähän hallintoneuvoston jäsenyyteen?

Esityksessä on lähdetty siitä, että valtioneuvoston jäsenen nopea työllistyminen ministerikauden jälkeen liike-elämän palvelukseen saattaa tuoda joitain negatiivisia vaikutuksia. Tämä on mahdollista. Ongelmat on otettava vakavasti, mutta toisaalta lähtökohtaisesti myös valtioneuvoston jäsenen, kuten kenen tahansa huippuasiantuntijan, nopea työllistyminen on toki Suomen etu.

Korostan myös ministerin omaa vastuuta ja harkintaa uuden tehtävän vastaanottamisessa. Valtioneuvoston jäsenillä on kuitenkin mahdollisuus siirtyä monenlaisiin tehtäviin, joissa karenssille ei edes ole tarvetta, joten tilanteiden, joissa maksettaisiin vuoden karenssipalkka, pitäisi olla erittäin poikkeuksellisia, ja henkilöllä itsellään on päävastuu arvioida mahdollisen eturistiriidan muodostuminen uuteen tehtävään siirtymisen yhteydessä.

Kaiken kaikkiaan tämä asia liittyy demokratian uskottavuuteen ja voisi olla myös kansanvaltaa kiinnostava asia, josta voisi keskustella julkisesti jo ennen ministerivalintoja ja ehkäpä jo eduskuntavaalien alla.

Ja ihan lopuksi: Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1.6.2023, ja sitä ei sovellettaisi valtioneuvoston jäseniin, joiden toimikausi on päättynyt ennen lain voimaantuloa. On toki ymmärrettävää, että takautuvasti ei puututa palvelussuhtesopimukseen, mutta jäin pohtimaan sitä, mikä on perustelu sille, miksi laki ei voisi tulla voimaan jo tällä vaalikaudella, kun näihin periaatteisiin [Puhemies koputtaa] kuitenkin kaikki nykyisetkin ministerit ovat sitoutuneet. [Timo Heinonen: Viisas puheenvuoro!]

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Rantanen, Mari, olkaa hyvä.

14.11 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! Tätä lakia ei ole syytä vastustaa sinänsä. On ihan hyvä ajatus, että tämä karenssi ulotetaan nyt myös ministereihin. Mutta kuten tässä edustaja Räsänen edellä totesi, tässä on muun muassa ongelmana se, että miksi valtio maksaisi täyden palkan tältä 12 kuukaudelta. Näin ei muuallakaan välttämättä tehdä, ja sitten taas toisaalta voidaan ajatella, että kyllä ministeritkin voivat työllistyä johonkin muuhun kuin niihin työpaikkoihin, joita tämä karenssi nyt tässä koskee. Meillä on itse asiassa työvoimapula tässä maassa, niin kuin monesti täällä toivotetaan, ja siltä osin työpaikkoja varmasti löytyisi ehkä julkiseltakin puolelta. Tältä osin tämä palkanmaksu on ehkä kohtuu-

Punkt i protokollet PR 108/2022 rd

ton koko vuodelta niin, että se on täysimääräinen, ja toivoisinkin, että eduskunta tältä osin vielä katsoisi, onko tämä kansalaistenkin näkökulmasta kohtuullista, että ministerin tehtävä lakkaa ja sitten ollaan 12 kuukautta mahdollisesti karenssissa, jossa täysi palkka tulee.

Sitten toinen kysymys on tämä voimaantulo. Miksi tämä ei voisi tulla voimaan 1.4.2023? Varmasti siltäkin osin eduskunta voisi tätä katsoa, että myös nykyiset ministerit kuuluisivat tähän.

Sitten kolmantena nostan vain sen, että kun virkamieslakia taannoin muutettiin, niin siinä 12 kuukauden maksimikarenssi muun muassa valtiosihteereille on nyt mahdollista, mutta silloin jätettiin erityisavustajat pois. Ja kuten me olemme nyt viime kuukausina lukee, tämä pyöröovi tuntuu kyllä olevan valtioneuvostossa nimenomaan erityisavustajien osalta aikamoista. Eli voisiko tässäkin kohta vielä tiukentaa ehkä heidänkin karensejansa niin, että valtioneuvosto ei olisi kohta kuin Milttonin sivukonttori? — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Ja edustaja Heinonen, olkaa hyvä.

14.13 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Hyvä pääministeri, hyvät edustajakollegat ja muut täysistuntoa seuraavat! Hallitus siis esittää tässä esityksessä ministeriiden karenssiksi enintään 12:ta kuukautta, eli lain nojalla voitaisiin jatkossa rajoittaa enintään vuoden määräajaksi ministerin oikeutta siirtyä toimikautensa päätyttyä julkishallinnon ulkopuolisiin tehtäviin, jos ministerin asemassa on saatu julkisuutta rajoittavien säännösten suojaamaa tietoa, jota voidaan uudessa tehtävässä hyödyntää. Tätä oikeutta voitaisiin rajoittaa myös, jos uuteen tehtävään siirtymisen voitaisiin muusta erityisestä syystä katsoa johtavan ilmeiseen eturistiriitaan ministerinä toimimiseen nähden. Näiden molempien kohdan edellytyksenä olisi lisäksi se, että uuteen tehtävään siirtymisen voitaisiin katsoa vaarantavan yleistä etua ja luottamusta hallitusvallan käyttöön.

Minun mielestäni kristillisdemokraattien edustaja Päivi Räsänen, entinen ministeri, käytti hyvän puheenvuoron ja pohti sitä, miten ministerinä saatua tietoa voidaan käyttää ja toisaalta voidaanko sitä tämälainsäädännöllä edes estää. Se lähtee enempi siitä ministerin valasta ja siitä, miten sen kanssa toimitaan.

Valitettavasti joudun toteamaan, että tämä on vähän sellaista hyvesignaalointia. Ei tämä, arvoisat kollegat, tätä ongelmaa tule korjaamaan. Tehdään vähän enemmän ehkä näön vuoksi. Ja eiväthän nämä henkilöt rikoksia ole tekemässä: he käyttävät omaa tietoaan, ja ei se tieto katoa mihinkään tässä muutamassa hetkessä.

No, tänään on tullut tuore tieto, että pääministeri Marinin erityisavustaja Niilo Toivonen loikkaa nyt konsultiksi. Vajaan vuoden hän on ollut tässä tehtävässä, ja hänelle maksetaan karenssiaika tästä eteenpäin niin, että hän aloittaa konsulttina helmikuussa 2023. Mitä hän tekee sitten tämän karenssiajan, että hän hukkaa sen kaiken tiedon, mitä hän on saanut pääministerin erityisavustajana? En ymmärrä, mitä tällä saavutetaan, että hänelle maksetaan nyt tietyllä tavalla palkallista lomaa sinne asti, että hän pääsee helmikuussa aloittamaan. Vajaan vuoden on ollut tehtävässä, neljässä kuukaudessa hän tyhjentää päänsä, ja sen jälkeen muka siellä ei ole enää mitään sellaista, mitä hän voisi väärin käyttää. Kyllä kyse on siitä, miten tällainen henkilö tulevaisuudessa toimii, niin kuin edustaja Räsänen esille toi.

Nyt on ollut paljon esillä sosiaalidemokraattien entisen pääministerin Paavo Lipposen tapaus. Eihän tämäkään laki siihenkään olisi puuttunut, vaikka tässäkin tuodaan esille tiet-

Punkt i protokollet PR 108/2022 rd

tyjä toimenpiteitä. No, hän siirtyi pääministerin tehtävästä puhemieheksi, sitten perusti itselleen Cosmopolis-nimisen lobbaus- tai tällaisen vaikuttamisyhtiön ja toimi Gazpromille ja kääri venäläistä rahaa miljoonatonkulla. Voi kysyä, minkälaisella lainsäädännöllä siihen olisi voitu puuttua — no, ei minkäänlaisella. Siinä olisi tarvittu isänmaallisuutta enempi. Itse asiassa sopisi lainaus Sofi Oksasen Twitteristä: ”Nord Streamin putkimiesten toiminnasta tulee mieleen lähinnä sana maanpetturuus.”

Ilta-lehti uutisoi myös eilen Viron entisen presidentin Toomas Hendrik Ilveksen kommentteista sosiaalidemokraattien entiseen pääministeri Lipposeen liittyen. Ilves vastusti Nord Stream -hanketta virassa ollessaan ja mietti, että kuinkahan suuri vaikutus lobbaajilla oli muun muassa hänen mustamaalaamiseensa. Ja näitä Nord Streamille lobbanneita demareita on enempi: Tapio Pekkola, Sebastian Sass, nykyinen puoluesihteerin Antton Rönholm, joka myös toimi Gazpromin South Stream -kaasuputkihankkeen lobbarina.

Sitten edustaja Räsänen nosti esille myös venäläiset pankit, Sberbankin, johon taas keskustalainen ex-pääministeri Esko Aho meni, ja tätä on myös kritisoinut hallituspuolue vihreät, vihreiden puheenjohtaja Maria Ohisalo: ”Kaksi Suomen entistä pääministeriä pestautui Kremlin kontrolloimien yritysten palkkalistoille ja lobbareiksi. Saksan ja Suomen idänpolitiikan lähihistoriaa syytäkin perata. Myös silloisten valtapuolueiden tehtävä tiliä”, totesi Maria Ohisalo.

Kristi Raik, Viron ulkopoliittisen instituutin johtaja, taas totesi tähän Lipposen ja demarien Nord Stream -vyyhtiin: ”Nähdäkseni yksi oppitunti Suomelle tulisi olla se, että jos ja kun Saksa alkaa taas rakentaa läheisiä suhteita Venäjään, Suomen ei tulisi ryhtyä juoksupojaksi vaan miettiä tarkkaan omaa turvallisuusintressiään.”

No, sitten tässä edellä edustaja Rantanen toi esille tämän pyöröoven. Mehän päivittelimme silloin tämän hallituksen alkaessa, kun avustajakuntaa paisutettiin aivan valtavasti. Avustajia palkattiin ennätysmäärät, ja nyt sitten kerrotaan, että heille on maksettu vielä näistä lyhyistä, kun pyöröovi on pyörinyt ja on lähdetty pois sieltä avustajista, yli 620 000 lomarahoja, kun he eivät ole enää menneetkään ministerin avustajan tehtäviin vaan he ovat olleet karensissa. [Leena Meri: Järkyttäviä summia!] Ja vielä räikein tapaus löytyy eräästä avustajasta. Erikoiseksi tapauksen tekee se, ettei kyseinen avustaja siirtynyt uuteen tehtävään, vaan hän jatkoi sitten toisessa erityisavustajan tehtävässä, puhemiehen avustajana. Sitten tässä todetaan, että ei hän siirtynytkään tehtävään elinkeinoelämän puolelle, kun ongelmaksi tuli karenssiaika, hän siirtyi puhemiehen avustajaksi. Sitten toimittaja oli kysynyt, miten tämän karenssin suhteen: ”Vaikka et siirtynyt uuteen tehtävään, niin karenssi astui voimaan?” Tämä vastasi: ”Kyllä, se neljä kuukautta. Se jää voimaan. Ei se tietotaito ja kontaktit mihinkään katoa.” No, sitten ne varmaan katosivat sen neljän kuukauden aikana, niitä tietoja ei sitten enää olekaan.

Arvoisa puhemies! Valitettavasti hyvää tarkoittava esitys on kyllä hyvesignaalointia pahimmillaan.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Honkasalo, olkaa hyvä.

14.20 Veronika Honkasalo vas: Arvoisa puhemies! Hieman ihmettelen tätä edustaja Heinosen puheenvuoroa siitä näkökulmasta, että nimenomaan kokoomuksella itsellään on ollut näitä terveysjättien edustajia. Esimerkiksi Helsingin kaupunginvaltuustossa meillä on erittäin monta tällaista keissiä, joissa on suoraan siirrytty sitten monikansalliseen terveys-

Punkt i protokollet PR 108/2022 rd

yrittäykseen [Leena Meri: Se on totta kyllä!] ja nimenomaan semmoisiin tehtäviin, joissa tavoitteena on haalia niitä julkisia terveystalvaeluita [Timo Heinosen väliliuuto] ja lobata sen eteen, että niitä yksityistettäisiin ja ulkoistettäisiin kunnissa. Eli kyllä minä ihmettelen sitä, että vähätellään, ikään kuin tätä asiaa ei pitäisi ottaa vakavasti. [Timo Heinosen väliliuuto] Sen sijaan näen tämän kyllä tällöisenä hyvin sensaatiomaisena puheenvuorona, jossa vain mässällään tällöisillä palkkioasioilla.

Se on ihan totta — samaa mieltä olen Rantasen kanssa siitä — että tämä pyörövi-ilmio on vakava ilmiö ja korruptio on erittäin vakava yhteiskunnallinen ongelma, ja meidän pitää suhtautua siihen hyvin, hyvin vakavasti. On hyvä, että myös löytyy konkreettisia toimenpiteitä siihen. Samaa mieltä olen siitä, että tässä esityksessä esitetty karenssiajan ansio kyllä tuntuu aikamoiselta. Muissa maissa, esimerkiksi Ranskassa, se ei näin avokätinen ole ollut.

Sitten haluaisin nostaa esille tämän viestintätoimistojen aseman ja ilmiön. Viestintätoimistojen määrä ja valta on Suomessa kasvanut ihan valtavasti. Tästä on esimerkiksi yhteiskuntatieteilijä Matti Ylönen tehnyt tutkimusta, ja ihan tuore kirja on tullut ulos viestintätoimistojen vallasta Suomessa. Hän kuvaa siinä nimenomaan tätä ilmiötä, jossa viestintätoimistoista siirrytään suoraan sinne politiikan ytimeen ja toisaalta sieltä politiikan paraatipaikoilta siirrytään sitten viestintätoimistoihin töihin. Ja kun me samaan aikaan tiedetään, että esimerkiksi tutkimuslaitosten budjetit on leikattu, ja siinäkin määrin näitten viestintätoimistojen valta on kasvanut, niin kyllä tämä pyörövi-ilmio on oikeasti semmoinen, jota pitäisi perata vähän tarkemmin. Matti Ylösen aikaisempi kirja oli nimeltään Konsulttidemokratia, jossa hän kuvasi myös tätä ilmiötä, että me poliittisina päätöksentekijöinä myös luovutetaan sitä valtaa näille viestintätoimistoille ikään kuin vapaaehtoisesti myös siinä, että me ei enää ulkopuolisilta tutkimuslaitoksilta tilata niitä tutkimuksia esimerkiksi kuntaolitiikassa, vaan nämä viestintätoimistot tekevät ne. Eli koko tämä ilmiö liittyy tiiviisti korruptioon, ja varsinkin viestintätoimistojen kasvanut valta on todella iso ongelma, jota pitäisi perata tarkemmin. Minä olen iloinen siitä, jos tähän löytyy yhteisymmärrystä myös yli puoluerajojen. — Kiitos. [Ben Zyskowiez: Vastauspuheenvuoro! Kyllä pitäisi vähän debatoida, on sen verran monimutkainen ongelma! — Timo Heinosen väliliuuto]

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kiviranta, olkaa hyvä.

14.23 **Esko Kiviranta kesk:** Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston jäsenen siirtyessä toisiin, valtionhallinnon ulkopuolisiin tehtäviin syntyy moraalisesti kyseenalaisia ja hankalia tilanteita. Tästä on olemassa aiemmin julkisuudessa puituja esimerkkejä. Suomalaisessa yhteiskunnassa luottamus ylimpien valtioelinten ja julkishallinnon toimintaan on verrattain korkealla tasolla, ja tämä luottamus on tärkeimpiä demokraattisen yhteiskunnan perusarvoja. On siis hyvä, että tällä lainmuutoksella vahvistetaan luottamusta ja luodaan lainsäädännölliset puitteet valtioneuvoston jäseniä koskevalle karenssille. Nykyisessä menettelyssä kyse on periaatepäätöstasoisesta sitoumuksesta ilman lain velvoitteita ilmoittamiseen. On tarpeellista, että tähän tehdään nyt muutos ja luodaan selkeät pelisäännöt.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Mäkelä, olkaa hyvä.

14.24 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Tämä ongelma sinänsä kyllä on olemassa, mutta hallituksen ratkaisussa tähän ongelmaan paistaa läpi jonkinlainen vieraantuminen

Punkt i protokollet PR 108/2022 rd

arkitodellisuudesta ja etuoikeutetun asemaan samaistuminen. Herää kysymys, että kun tavallinen työntekijä lähtee työpaikastaan, hänellä on salassapitosopimus, häneltä suljetaan suu ja kilpailu kielletään, niin tämä on puhtaasti työntekijän ongelma. Nyt tässä tulee hallituksen ministereille sitten veronmaksaja maksajaksi. Kansalaisen oikeustajuun ei mene, että tällainen lysti maksettaisiin kokonaisen vuoden ajalta veronmaksajien rahoilla, ja kuten on aiemminkin sanottu, eiväthän tietotaito ja kontaktit häviä mihinkään sen vuoden aikana. Jos ajatellaan vaikka tapausta näistä putkimiehistä, joista on puhuttu, niin nehan olivat paljon myöhemmin kuin vuosi ministerinä toimimisen jälkeen. Kontakteja tuntui riittävän erilaisiin suuntiin. [Juha Mäenpää: Kaasuputkimiehistä!] — Kaasuputkimiehistä puhuttaessa nimenomaan.

Erityisesti kun viime aikoina on keskusteltu tästä hallituksen paisuneesta avustajakaarista, valtiosuhteista, erityisavustajista, joita riittää jokaiselle sormelle ja parhaassa tapauksessa varpaallekin, niin tulee mieleen, että tässä kyllä luodaan jonkinnäköinen vapaa rälssi sukankuluttajia elämään veronmaksajien rahoilla.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Satonen, olkaa hyvä.

14.26 Arto Satonen kok: Arvoisa puhemies! Tämä lainsäädäntö sinällään lienee tarpeellinen, mutta tässä on käynyt kyllä hyvin ilmi, että ei tämäkään aukoton järjestelmä ole. Toki täytyy sekin ymmärtää, että suomalainen yhteiskunta on kuitenkin aika pieni, ja silläkin on tietty arvonsa, että ihmisiä liikkuu eri tehtävistä toiseen — myös yksityiseltä sektorilta julkiselle sektorille ja päinvastoin, eli en lähtisi sitä nyt lähtökohtaisesti tuomitsemaan. Toki itseäni ihmetyttää, minkä takia tällaiset viestintätoimistot niin voimakkaasti nykyään vetävät henkilöitä ja niiden palveluita käytetään, koska ymmärtääkseni Suomessa ainakin kansanedustajan välityksellä pystyy saamaan aikaan tapaamisen melkein kenen kanssa tahansa. Mihin siinä tarvitaan näitä viestintätoimistoja, ja miksi niille kannattaa maksaa, sitä vähän ihmettelen, mutta se on oma asiansa.

En sinänsä nyt lähtisi tätä asiaa ja ongelmaa liioittelemaan, mutta sen haluan tässä kyllä sanoa — ja viittaen siinä edustaja Heinosen puheenvuoroon — että kyllä nämä entisten pääministerien, Lipposen ja Ahon, tapaukset ovat ihan omassa luokassaan. Minä todellakin toivon, että ne eivät saa enää jatkoa. Kun ollaan sellaisten toimijoiden kanssa tekemisissä, jotka selvästi toimivat vieraan valtion keskeisissä elimissä ja ovat niitten kanssa yhteyksissä, niin kyllä silloin sellaista tehtävää pitäisi todellakin harkita. Ennen kuin entinen pääministeri sellaiseen tehtävään ryhtyy, niin olisi kyllä todellakin harkinnan paikka, että ollaanko nyt sitä omaa tietotaito-osaamista ja verkostoa viemässä sellaisen tahon palvelukseen, jossa se on jollain tavalla moraalisesti kestävä. Minun mielestäni tämä on asia, josta täytyy ottaa kyllä opiksi, ja toivon, että se ainakin nyt sitten tulevaisuuden tapauksissa huomioidaan ja osataan tämä asia arvioida ja tehdä paljon järkevämmän, vaikka sitä ei lailla voidakaan estää.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Nyt tässä vaiheessa tälle asialle varattu aika on päättymässä. Pääministeri Marin, minuutti, ja sen jälkeen jatketaan toisella asialla. — Olkaa hyvä.

14.28 Pääministeri Sanna Marin: Arvoisa puhemies! Kiitän tähänastisesta keskustelusta. Todella tässä tavoitteena ei suinkaan ole estää ministereitä siirtymästä toisiin tehtäviin

Punkt i protokollet PR 108/2022 rd

niin julkiselle kuin yksityiselle puolelle. Mielestäni on tärkeää, että ihmiset voivat toimia julkisissa tehtävissä ja myös yksityisissä tehtävissä. Tässä pyritään nimenomaisesti rajoittamaan sitä, että palvelukseen siirryttäessä ei sitten esimerkiksi siirtyisi yksityisen puolen tiedoksi sellaista tietoa, joka on tuoretta, eli sen vuoksi tähän tätä karenssia nyt esitetään.

Meillä on lähihistoriassa kaksi tapausta, joissa on noussut tämä kysymys erityisesti esille. Ne eivät ole nämä entisten pääministerien tapaukset, jotka tässä keskustelussa ovat nousseet esille, vaan kyse on ollut esimerkiksi edellisen hallituksen ministeri Anne Bernerin siirtymisestä SEB-pankin palvelukseen ja aikoinaan myös Jyri Häkämiehen siirtymisestä suoraan Elinkeinoelämän keskusliiton palvelukseen. Tällöin on käyty keskustelua siitä, onko asianmukaista, että siirrytään tämänkaltaisiin tehtäviin suoraan ministerin paikalta, vai pitäisikö siinä välissä olla karenssi. Nyt on päädytty siihen, että lainsäädäntöteitse esitetään karenssia, joka olisi enimmillään 12 kuukautta. [Puhemies koputtaa] Se ei tarkoita suinkaan sitä, että kaikki karenssit olisivat tuon mittaisia, mutta se on se enimmäismäärä, ja se vastaa samaa aikamäärettä kuin ylimmille virkamiehille tarkoitetut karenssit, eli tässä on yhtymäkohta jo nykyisin virkamiehiä koskevaan sääntelyyn.

Förste vice talman Antti Rinne: Tack. — Debatten och behandlingen av ärendet avbryts nu. Behandlingen av ärendet fortsätter under detta plenum efter att de övriga ärendena på dagordningen blivit behandlade.

Riksdagen avbröt behandlingen av ärendet klockan 14.29.

Riksdagen fortsatte behandlingen av ärendet klockan 19.47.

Förste vice talman Antti Rinne: Nu fortsätter behandlingen av ärende 2 som avbröts tidigare under detta plenum. — Jag öppnar debatten. Ledamot Holopainen, Mari, varsågod.

19.47 Mari Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Lakiesityksessä esitetään, että valtioneuvoston jäsenen tehtävään liittyisi karenssi, ja uuden lain nojalla voitaisiin rajoittaa enintään 12 kuukauden määräajaksi työskentelyä toisessa tehtävässä. Tällä hallituskaudella itse asiassa, jos tämäkin laki hyväksytään, on saatu askeleita eteenpäin korruption vastaisessa toiminnassa ja lainsäädännössä.

Toinen tärkeä kokonaisuus, joka on nyt eduskunnan käsittelyssä, on avoimuusrekisterilainsäädäntö, jonka parlamentaarisen ryhmän jäsenenä sain toimia.

On hyvä tiedostaa, että tässä talossa, niin kuin muuallakin lainvalmistelussa, päätökset perustuvat siihen, mitä tietoa on käytössä. Tutkitun tiedon rooli on tässä keskeinen, mutta valitettavasti sitä ei aina hyödynnetä niin paljon kuin kannattaisi laadukkaan lainvalmistelun varmistamiseksi.

Keskustelussa tuotiin esiin nämä kaikkein räikeimmät esimerkit siitä, mitä tällä lainsäädännöllä oikeastaan olisi pitänyt jo saada aikaiseksi aiemmin, jos tällainen olisi ollut meillä käytössä. Paavo Lipposen konsultoinnit on nostettu ihan syystä esiin, samoin keskustalaisen entisen pääministerin Esko Ahon hallitustoimet Venäjällä. On huolestuttavaa, että tällaisiin ei ole havahduttu aiemmin, vaikka voidaan todeta, että nämä ovat kyllä vaarantaneet monin tavoin yleistä etua.

Punkt i protokollet PR 108/2022 rd

Tämä ei tietenkään koske vain kahta puoluetta. Suomeen on syntynyt erittäin laaja vaikuttajaviestintätoimistojen kenttä, jolla työskentelee kyllä todennäköisesti kaikista puolueista ihmisiä, ja niin kuin nyt viimeisetkin uutiset osoittavat, myöskin esimerkiksi pääministerin erityisavustaja on siirtymässä näihin tehtäviin — niin kuin moni muukin.

Varmasti vaikuttajaviestintätoimistoissa ei ole millään tavalla syyttä näitä ihmisiä, vaan kyllä heidän osaamisellaan ja verkostoillaan on rahanarvoinen vaikutus lainsäädäntöömme, kun vaikuttajaviestintätoimistojen kasvu on viime vuosina ollut aika merkittävää. Se toki myös asettaa meidät päätöksentekijät uuteen maisemaan. Meidän täytyy tunnistaa entistä paremmin, minkälaista tietoa käytämme ja minkälaista tietoa tarjoillaan. Olisi hyvä entistä selkeämmin eriyttää se, milloin kyseessä on taloudellista intressiä ajava taho ja milloin sitten on kyseessä esimerkiksi taho, joka pystyy tarkastelemaan samaa ilmiötä tai lainsäädäntöä hieman laajemmasta näkökulmasta. Totta kai päätöksenteossa tarvitaan tietoa ihan näistä kaikista ryhmistä, ja on tärkeätä, että intressiryhmät ovat siellä kuultavana, mutta sen lisäksi tarvitaan tutkittua tietoa, joka pystyy hieman kauempaa tarkastelemaan, ottamaan askeleen taaksepäin ja tarkastelemaan ilmiötä laajemmin.

Täällä käytiin myös keskustelua siitä, onko järkevää maksaa ihmisille karenssista. Näkisin itse, että kyllä ne hyödyt, joita tällä lainsäädännöllä voidaan saavuttaa, ovat huomattavasti suurempia kuin ne kustannukset, jotka aiheutuvat. Tietenkään tämä lainsäädäntö ei kaikkea ratkaise, mitä toi kokoomus täällä erityisesti esiin, mutta kyllä kokoomuksellakin olisi syytä varmasti tunnustaa ja tunnistaa omien entisten jäsentensä pyöröovi-ilmiö entistä paremmin. Täällä tuotiin esiin esimerkiksi sote-sektorin henkilöstövaihdokset, joita tässä taannoisina vuosina nähtiin. Silloinhan kun viime sote-uudistusta valmisteltiin, muuttamat kokoomuksen edustajat toivat ihan itse lehdistölle esiin, kuinka räikeitä esimerkkejä siellä oli erilaisten vaikuttajien taholta, tuotiin esiin jopa melkein niin, että sieltä soiteltiin suoria ohjeita. Toki sitten varmasti toivon mukaan päätöksentekijät niitä suodattavat, mutta kyllä se kokoomuksen omienkin kritiikki oli aika kovaa sen sote-uudistuksen osalta, kuinka paljon sitä tiettyä terveysjätit ilmeisesti ajoivat.

Kaivosteollisuus on aivan oma lukunsa. Luonnonvarabisnekseen aina liittyy hyvin herkästi vaikuttamisen tarvetta, ja myöskin maailmalla on paljon havaittuja korruptiotapauksia. Tässähän meillä on oikein valitettava esimerkki siitä, miten lainsäädännön pyöröovi toimii. Tässä olisi varmasti enemmänkin tutkimista toimittajille, minkälaiset verkostot siellä on, kun tuntuu, että tämä nykyinenkin kaivoslaki on hyvin vähän liikahtanut eteenpäin ja asiaa on tarkasteltu hyvin vahvasti sieltä nykyisten intressiryhmien näkökulmasta.

Tässä uudessa kirjassa ja tutkimuksessa, jossa on tarkasteltu Suomen vaikuttajaviestintäkenttää, johon täällä keskustelussa aiemmin viitattiin, todetaan alussa, että tajusimme, että valta on jossain muualla kuin siellä eduskunnassa. No, itse en nyt ihan samaa mieltä tästä ole, mutta kyllä usein on niin, että täällä monella taholla on hyvin paljon mahdollisuuksia päätöksentekoon vaikuttaa, ja varmasti eduskunnan roolia tulisi monessa suhteessa myös vahvistaa. Demokratiassa valta varmasti ei ole missään yhdessä paikassa, ei vaikuttajaviestintätoimistoissa tietenkään pelkästään tai ministeriöissä tai eduskunnassa, vaan kyllä se näillä kaikilla on — onneksi myös täällä eduskunnassakin.

Täällä keskustelun yhteydessä on todettu, että yhteydessä ei ole ollut kaasuputkiyhtiön lobbari vaan putkiyhtiön konsultti, ja mietin, miten tässä keskustelussa vielä ollaan tällä tasolla. [Puhemies koputtaa] Meidän pitäisi kyllä miettiä ja suhtautua hyvin tietoisesti siihen, [Puhemies: Kiitoksia!] kun meitä lobataan, ja tunnistaa tämä ilmiö paremmin. Tämä lainsäädäntö varmasti vie askelia eteenpäin.

Punkt i protokollet PR 108/2022 rd

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Adlercreutz poissa. — Edustaja Mäkelä, olkaa hyvä.

19.54 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Kun edustaja Holopainen äsken kysyi, onko järkevää maksaa niistä karensseista, niin käsitykseni mukaan aiemmin käytiin aika merkittävääkin keskustelua siitä, että karenssin kustannusta voitaisiin siirtää tämän henkilön mahdolliselle uudelle työnantajalle tai että karenssista ei maksettaisi täyttä palkkaa. Se olisi vähintäänkin kohtuullista, ettei siitä maksettaisi nyt ihan täyttä palkkaa, mitä siitä työnteosta saa. Jos ajatellaan tällaisia tilanteita, joissa karenssi on jopa pidempi kuin työura, niin se ei ole missään tapauksessa mielekästä eikä kohtuullista maksaa sellaisia palkkioita.

Ylipäänsä tämä valtioneuvoston pyöröovi tuntuu toimivan vähän samalla tavalla kuin Helsingin kaupunginvaltuusto ihan todellisuudessa. Eli siellä käyvät varavaltuutetut istumassa varsinaisen valtuutetun tuolilla saadakseen HSL:n kuukausikortin käyttöönsä. Siellä on sellainen käytäntö, että valtuustossa istuneet saavat sen kortin käyttöönsä, ja varavaltuutetut sitten käyvät istumassa siellä tuolilla sen kortin hakemassa. Jotenkin tuntuu, että valtioneuvostossa on käynnissä vähän samanlainen kuvio, että kun kerran ollaan päästy hillopurkin äärelle, niin sitten käytetään kaikki kaverit ja tuttavat siellä valtiosihteereinä ja erityisavustajina vailla minkäänlaista pätevyyttä nostamassa kovaa palkkaa ja ottamassa päälle karenssit.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitos. — Edustaja Holopainen, Mari, olkaa hyvä.

19.56 **Mari Holopainen vihr:** Arvoisa puhemies! Tässä varmasti on syytä jatkaa keskustelua, kun täällä hyvin paljon sekoitetaan asioita ja valtuustokäytäntöjä keskenään. Varmasti on tarpeen tämän lakiesityksen myötä myös käydä laajempi keskustelu siitä, miten valtaa Suomessa käytetään ja kuka sitä käyttää ja miten sitä pitää seurata. Mediallahan on tässä aivan äärimmäisen tärkeä rooli suhtautua kriittisesti ja tuoda esiin niitä päätöksiä, joita tehdään, mutta sen lisäksi todella tärkeätä on se avoimuusrekisterilainsäädäntö, joka nyt tuo lobbaamisen läpinäkyvämmäksi. Tämä on myös erittäin tärkeä askel, joka on tällä hallituskaudella saatu tänne eduskuntaan tämän karenssilainsäädännön lisäksi.

Riksdagen avslutade debatten.

Riksdagen remitterade ärendet till grundlagsutskottet.